



Sygn. akt IV CSK 41/06

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 maja 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Gerard Bieniek

w sprawie z powództwa Miejskiej Przychodni Specjalistycznej [...]

przeciwko Narodowemu Funduszowi Zdrowia w Warszawie

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 30 maja 2006 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 26 kwietnia 2005 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 15 października 2004 r. Sąd Okręgowy w B. oddalił powództwo Miejskiej Przychodni Specjalistycznej przeciwko Narodowemu Funduszowi Zdrowia w Warszawie o zasądzenie kwoty 1 374 856,16 zł z ustawowymi odsetkami tytułem zwrotu wypłaconej przez stronę powodową jej pracownikom ustawowej podwyżki wynagrodzeń.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 26 kwietnia 2005 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację strony powodowej od powyższego wyroku, nie obciążając jej kosztami postępowania apelacyjnego.

Sądy ustaliły, że w latach 2001- 2003 stronę powodową łączyły z Regionalną Kasą Chorych (poprzedniczką prawną strony pozwanej) umowy o udzielanie świadczeń zdrowotnych przysługujących ubezpieczonym w ramach powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego. Poczynając od 1 stycznia 2001 r. strona powodowa zobowiązana była wypłacić swoim pracownikom podwyżkę wynagrodzeń o przynajmniej 203 zł, a w roku 2002 o przynajmniej 110,24 zł miesięcznie, co przewidywał art. 4a ustawy z dnia 19 grudnia 1994 r. o negocjacyjnym systemie kształtowania przyrostu przeciętnych wynagrodzeń u przedsiębiorców oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1995 r., Nr 1, poz. 2 ze zm.), wprowadzony do tej ustawy przez ustawę nowelizacyjną z dnia 22 grudnia 2000 r. (Dz.U. z 2001 r. Nr 5, poz. 45). Strona powodowa wypłaciła te podwyżki pracownikom i wystąpiła do strony pozwanej o renegotiację zawartych umów i o zwrot wypłaconych kwot podwyżek, czemu strona pozwana odmówiła.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sądy obu instancji uznały, że nie ma żadnych podstaw prawnych, które uzasadniałyby obciążenie strony pozwanej obowiązkiem zwrotu stronie powodowej kwot podwyżek wynagrodzeń wypłaconych pracownikom. Zasady finansowania samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej określają przepisy ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz.U. Nr 91, poz. 408 ze zm.) i zgodnie z art. 60 tej ustawy zasadą jest samofinansowanie się tych zakładów, które stosownie do art. 53 ust. 1 ustawy z dnia 6 lutego 1997 r. o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym (Dz.U. Nr 28, poz. 153 ze zm.) uzyskiwały środki pieniężne między innymi od kas chorych na

podstawie umów cywilnoprawnych o udzielanie świadczeń medycznych. Roszczenie strony powodowej podlega zatem ocenie wyłącznie w odniesieniu do łączących strony umów o takie świadczenia, które nie przewidywały konkretnych kwot na wypłatę podwyżek wynagrodzeń dla pracowników strony powodowej. Umowy zostały wykonane zgodnie z ich treścią a zatem roszczenie strony powodowej nie może opierać się na art. 471 k.c. Podstawą żądania zwrotu wypłaconych kwot nie może być także art. 4a ustawy o negocjacyjnym systemie kształtowania przyrostu wynagrodzeń, który stanowił źródło zobowiązania pracodawców w stosunku do pracowników, nie może być natomiast traktowany, zdaniem Sądów, jako źródło zobowiązań pozwanego Funduszu do zwrotu s.p.z.o.z. kwot wypłaconych przez nie ich pracownikom. Podstawy prawnej dochodzonego roszczenia nie mogą stanowić także przepisy art. 353¹ k.c. ani art. 357¹ k.c., nawet jeżeli zgodzić się z zarzutem strony pozwanej, że strona powodowa odmówiła renegocjacji warunków umów, bowiem w ocenie Sądów, nie było podstaw prawnych do renegocjacji umów w kierunku nałożenia na pozwanego obowiązku pokrycia podwyżki wynagrodzeń, skoro nie przewidywały takiego obowiązku żadne przepisy. Nie zaszła także nadzwyczajna zmiana stosunków, która uzasadniałaby zmianę umowy na podstawie art. 357¹ k.c.

W skardze kasacyjnej opartej na zarzucie naruszenia art. 353¹ k.c. oraz art. 357¹ k.c., strona powodowa wskazując na obowiązek strony pozwanej takiego ukształtowania umów o świadczenie usług, by obejmowały one także podwyżki wynagrodzeń personelu medycznego wynikające z tzw. „ustawy 203”, wносиła o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy, ewentualnie uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i zasądzenia na jej rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie jako całkowicie bezzasadny należy ocenić kasacyjny zarzut naruszenia art. 357¹ k.c., który to przepis może stanowić jedynie podstawę roszczenia o oznaczenie przez sąd innego niż przewidziany w umowie sposobu wykonania zobowiązania lub wysokości świadczenia a nawet rozwiązania umowy

w razie nadzwyczajnej zmiany stosunków, nie może natomiast stanowić podstawy roszczenia o zasądzenie świadczenia, które zgłosiła w sprawie strona powodowa.

Rozważając podstawę prawną dochodzonego roszczenia trzeba wskazać, że kwestia źródeł finansowania przewidzianej w art. 4a ustawy z dnia 16 grudnia 1994 r. o negocjacyjnym systemie kształtowania przyrostu wynagrodzeń podwyżki wynagrodzeń pracowników samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej oraz podmiotu zobowiązanego do pokrycia zakładom opieki zdrowotnej wypłaconych pracownikom należności z tego tytułu, budziła zasadnicze kontrowersje i wywoływała rozbieżności w judykaturze, w tym także w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniach z dnia 18 grudnia 2002 r. K 43/01 (OTK-A 2001, nr 10, poz. 229) i z dnia 5 kwietnia 2005 r. (OTK-A 2005, nr 4, poz. 43) stwierdzając zgodność z konstytucją omawianego przepisu wskazał jednocześnie na brak prawidłowej regulacji źródeł i podmiotu zobowiązanego do pokrycia wzrostu wynagrodzeń i orzekł, że uznanie art. 4a za zgodny z konstytucją uwarunkowane jest rozumieniem go jako tworzącego współodpowiedzialność systemu finansów publicznych za jego wykonanie. Współodpowiedzialność tę odniósł do konstytucyjnych (art. 68 Konstytucji RP) obowiązków władzy publicznej w zakresie ochrony zdrowia i wskazał, że środki publiczne, w tym pochodzące ze zwiększonych składek na ubezpieczenie społeczne, powinny być przeznaczone na zapewnienie realizacji obowiązku podwyższenia wynagrodzeń, wynikającego z art. 4a ustawy z dnia 16 grudnia 1994 r. Stwierdził, że kasy chorych (poprzedniczki prawne pozwanego Funduszu) będące podmiotami finansów publicznych w zakresie gromadzenia i gospodarowania składkami oraz racjonalnego kształtowania odpłatności za usługi służby zdrowia, zobowiązane są w zakresie swych funkcji do wykonywania postanowień omawianej ustawy.

W ten nurt wykładni art. 4a ustawy z dnia 16 grudnia 1994 r. wpisało się też orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2005 r. III CK 405/04 (OSNC 2006, nr 2, poz. 36), w którym przyjęto, że wskazany przepis stanowi podstawę prawną także dla roszczeń samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej wobec kas chorych a później Narodowego Funduszu Zdrowia, jako właściwych podmiotów

systemu finansów publicznych, o pokrycie wydatków poniesionych na podwyżki wynagrodzeń pracowników w zakresie, w jakim w danych okolicznościach nie można było wymagać ich sfinansowania przez te zakłady z własnych środków.

Inne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 24 września 2003 r. I CK 143/03 (OSNC 2004, nr 11, poz. 179) i z dnia 11 sierpnia 2005 r. V CK 79/05 (nie publ.), w których stwierdził, iż brak podstaw prawnych do obciążenia kas chorych a obecnie Narodowego Funduszu Zdrowia, obowiązkiem zwrotu wydatków samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej na pokrycie podwyżki wynagrodzeń przewidzianej przez art. 4a ustawy z dnia 16 grudnia 1994 r., który to przepis nie może stanowić podstawy prawnej takiego roszczenia.

Ostatecznie jednak Sąd Najwyższy rozstrzygając to zagadnienie w uchwale siedmiu sędziów z dnia 30 marca 2006 r. III CZP 130/05 (jeszcze nie publikowanej) stwierdził, że art. 4a ustawy z dnia 16 grudnia 1994 r. o negocjacyjnym systemie kształtowania przyrostu wynagrodzeń stanowi - w związku z art. 56 k.c. - podstawę roszczeń samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej w stosunku do kasy chorych (Narodowego Funduszu Zdrowia) o zwrot kosztów zwiększonego wynagrodzenia pracowników, jeżeli zakład ten, mimo prawidłowego gospodarowania środkami uzyskanymi na podstawie umowy o udzielenie świadczeń zdrowotnych, nie mógł tych kosztów pokryć w całości lub w części.

Sąd Najwyższy wskazał między innymi, że na kasach chorych, jako na instytucji finansów publicznych dysponującej i gospodarującej środkami uzyskanymi ze składek na ubezpieczenie społeczne, ciążył obowiązek takiego kształtowania kontraktów zawieranych z publicznymi zakładami opieki zdrowotnej, by umożliwiły one realizację świadczeń zdrowotnych i nie podważały ekonomicznych podstaw funkcjonowania tych instytucji. Natura umownego stosunku zobowiązaniowego wymaga od obu podmiotów kształtowania i realizowania umowy w taki sposób, by uwzględnione zostały także skutki nakładanych na jeden z podmiotów obowiązków ustawowych. Skoro wynagrodzenie za pracę, o którym mowa w art. 4a ustawy z dnia 16 grudnia 1994 r., stanowi także koszt wykonania świadczeń opieki zdrowotnej określonych w umowach samodzielnych publicznych zespołów opieki zdrowotnej zawieranych z kasami chorych (Narodowym Funduszem Zdrowia),

to umowy te powinny zostać zmodyfikowane po wejściu w życie omawianego przepisu w taki sposób, by uwzględniały nałożony na s.p.z.o.z. obowiązek podwyższenia wynagrodzeń zwiększający koszt świadczeń zamówionych przez kasę. Wymaga tego art. 56 k.c., w myśl którego czynność prawna wywołuje nie tylko skutki w niej wyrażone, lecz również te, które wynikają z ustawy, zasad współżycia społecznego i ustalonych zwyczajów. Włączenie do systemu prawnego przepisu art. 4a ustawy z dnia 16 grudnia 1994 r. i wynikającego zeń obciążenia dla publicznych z.o.z. powoduje konieczność włączenia go także do stosunku zobowiązaniowego stron o udzielenie świadczeń zdrowotnych, co prowadzi do istotnej modyfikacji tego stosunku a konkretnie do rozszerzenia zobowiązania do finansowania tych świadczeń.

Sąd Najwyższy podkreślił jednak, że art. 4a, który spowodował jednorazowy wzrost wynagrodzeń i kosztów świadczeń medycznych, nie podważył zasady samofinansowania się publicznych zakładów opieki zdrowotnej i, jak wskazał Trybunał Konstytucyjny, zamiarem ustawodawcy było obciążenie obu podmiotów wydatkami związanymi z jego wprowadzeniem. Zatem zakłady opieki zdrowotnej powinny wykorzystać wszystkie dostępne środki na realizację obowiązku wprowadzonego omawianym przepisem, zaś kasy chorych (Narodowy Fundusz Zdrowia) obowiązane są do pokrycia wydatków na podwyżki wynagrodzeń pracowników jedynie w takim zakresie, w jakim w danych okolicznościach nie można było wymagać sfinansowania ich przez s.p.z.o.z., przy zachowaniu przez nie wszelkich zasad prawidłowego gospodarowania otrzymanymi środkami publicznymi.

Podzielając stanowisko zajęte we wskazanej wyżej uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego stwierdzić trzeba skuteczność kasacyjnego zarzutu naruszenia art. 353¹ k.c. w zw. z art. 4a ustawy z dnia 16 grudnia 1994 r. o negocjacyjnym systemie kształtowania przyrostu wynagrodzeń. Zgodnie z art. 353¹ k.c. strony zawierając umowę wprawdzie mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, ale jego treść musi uwzględniać właściwość stosunku oraz przepisy ustaw i zasady współżycia społecznego. Umowy stron o świadczenie usług medycznych powinny zatem uwzględniać wynikające z art. 4a ustawy z dnia 16 grudnia 1994 r. zobowiązanie strony powodowej do podwyższenia wynagrodzeń pracowników,

co wpływało na wzrost kosztów świadczeń medycznych zamówionych przez stronę pozwaną i powinno w odpowiedni sposób zwiększać także jej obowiązek finansowy pokrywania kosztów zamówionych świadczeń. Nie uwzględnienie tego w umowach i odmowa ich renegotjacji przez pozwanego, naruszały między innymi zasady art. 353¹ k.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ k.p.c.).